

DYRETS

DØD

af MICKEY GJERRIS

•• MICKEY GJERRIS

Født 1969. Uddannet teolog (ph.d.) og arbejder som lektor i bioetik ved Det Naturvidenskabelige Fakultet på Københavns Universitet. Han har de sidste 20 år forsket i etiske spørgsmål vedrørende natur, etik, teknologi og mennesker og udgivet en lang række artikler og bøger om disse emner – senest bøgerne *Jagt – Natur, mennesker, dyr og drab* i 2016, *Skildpaddetanker* i 2017, *Naturens Sprog* i 2018 og *Upraktisk håndbog i lysegrønt håb* i 2019. I perioden 2011–16 var han medlem af Det Ethiske Råd. Mickey er en flittigt anvendt foredragsholder og optræder ofte som ekspert i medierne.

Se mere på MICKEYGJERRIS.COM

ANETTE ABRAHAMSSON (født 1954). *Dead deer lying in the snow*, 2016. Fra serien: *Et kammerspil med jagtscener*. Tempera på lærred. 160 × 180 cm. Tilhører kunstneren

Dyreets død binder det hele sammen. Jagt og dyr hænger, ikke overraskende, uløseligt sammen. Jægere kan sagtens have haft ‘en god jagt’ uden at have fanget noget og alligevel komme glade hjem, men er dyret ikke til stede som

i det mindste et potentiale, så er der slet ikke tale om jagt, men bare ‘en tur i skoven’. Fangsten, drabet, udgør et helt centralt element i forståelsen af jagt som fænomen.

Det kan virke paradoksalt, at formålet med jagt netop er at dræbe det dyr, som giver jagten mening. En indledende betragtning er derfor, at jagt nødvendigvis må være bæredygtig, forstået på den måde at man aldrig dræber flere dyr i dag, end man er sikker på, at der også er nogen at dræbe i morgen. Ikke, at det ikke sker, men så er der tale om, at jægeren optræder uhensigtsmæssigt. Her, som mange andre steder i tilværelsen, er den gamle græske dyd *sophrosyne*, mådehold, på sin plads. Men et eller flere dyr må dø. Eller muligheden for deres død være til stede. Ellers er der ingen jagt.

Så i jagten bindes dyrets liv og dyrets død sammen. Men det er ikke det samme dyr. For dyrets liv er et hvilket som helst dyr af den relevante art. En abstraktion på samme måde som lasagne som fænomen ikke er det samme som den lasagne, der er på tallerkenen foran dig. Det er forskellen på barneværelsets myter om Mikkel Ræv og det konkrete eksisterende væsen, du måske fanger et glimt af i skoven eller ved affaldscontaineren. Men dyrets død er det konkrete dyrs død. Et levende, sansende, følede væsen, der nu ikke længere hverken lever, sanser eller føler. Nu uden hjerteslag og åndedrag. Taget af den store trolde, som vi alle bliver på et tidspunkt. Men her i skikkelse af en jæger, der har besluttet, at nu skal dette dyr ikke længere findes i samspillet med de andre eksistenser og den natur, der udgjorde konteksten for det.

Allerede nu har jeg rodet mig ud i en bekymrende mangel på distinktioner. For der er forskel på jagt. Ret beset er jagt så mangefacetteret et fænomen, at man burde omtale det i flertal. Men ligesom kristendommen, der også er så mangefacetteret et fænomen, at det tit virker, som om det burde hedde ‘kristendomme’, så er der noget, der binder de mange former for jagt sammen. Fælles for de mange kristendomme er en optagethed af den tomme grav påskemorgen. Der, hvor dét skete, som ikke kunne ske, og som evangelisterne derfor klogeligt tier om og blot illustrerer med billedet af den tomme grav: det tomrum, som den døde Jesus har efterladt som en fortsat udfordring for tanken. Fælles for de mange former for jagt er, at uden det døde dyr, eller i hvert fald håbet om det, så falder det hele til jorden.

Palæolitisk hulemaleri i Altamira, Spanien. 13.000 f.Kr.

De mange forklaringer på det døde dyr

Nogle gange er jagt ren overlevelse. Det døde dyr som forudsætning for menneskets liv. Ser man den form for jagt som en slags udvidet selvforsvar, vil de færreste mene, at det er forkert. Står valget mellem dyrets liv og menneskets liv, vil de fleste acceptere, at dyret må dø, hvad enten det er en bjørn, der angriber, eller sulten, der truer.

Andre gange er jagten gået fra at være 'akut-jagt' til at være en jagt, som stadig bringer føde på bordet, men ikke længere er strengt nødvendig for at overleve. Der findes alternativer, som dog ikke rummer jagtens kulturbærende elementer. Det er fx situationen for nogle grønlandske fangere, der i teorien kunne skaffe sig føden på anden vis, men vælger at fastholde de gamle jagttraditioner – dog ofte suppleret med moderne

hjælpemidler i form af rifler, motoriserede både m.m. Man kan sige, at jagten er nødvendig for at opretholde den nuværende livsform, men ikke nødvendig for at opretholde livet. Bemærk, at der i denne beskrivelse ikke indgår en diskussion af de mulige alternativer og deres eventuelle fordele og ulemper. Her handler det kun om jagten som nødvendighed.

Jagten kan også være ren hobby, hvor dyrets død hverken er foranlediget af fysisk eller økonomisk nødvendighed hos jageren. Her bliver fokus i jagten de oplevelsesmæssige gevinster i alt fra pleje af udstyr, fællesskab med fx hunde og heste, der indgår i jagten, det eventuelle kammeratskab omkring jagten, selve jagten og de naturoplevelser, der følger med, og i sidste ende også glæden ved måltidet bestående af de dræbte dyr (med tilbehør).

Endelig skal det medtages, at jagten kan have yderligere eksterne begrundelser. Særligt i en dansk sammenhæng er den såkaldte 'reguleringsjagt' interessant, fordi den i sidste ende kan siges at foregå af hensyn til det abstrakte dyr, om end den koster det konkrete dyr livet. Fraværet af store rovdyr i dansk natur gør således jagt på fx hjortevildt nødvendigt i form af bestandsregulering, da antallet af dyr ellers ville blive for stort til fødegrundlaget. Her ser mange jægere det som mere skånsomt, at de regulerer bestanden, end at den reguleres gennem sult, sygdom m.m.

Den sidste form for jagt, reguleringsjagten, går som regel hånd i hånd med hobbyjagten og inkluderer de mange positive oplevelser, som jægerne får af aktiviteten, men man kunne forestille sig, at den form for jagt i stedet blev set som et

nødvendigt onde: en handling, der udelukkende foretages for at undgå et større onde, men som ideelt set ikke burde være nødvendig. Blev jagten set sådan, er det umiddelbart svært at forestille sig de mange festlige traditioner, der omgiver jagten, blive opretholdt. Snarere ville jægere med professionel ekspertise og accept af situationens tragiske karakter stå for de nødvendige drab på dyrene. Et sådant scenarie ville kræve, at opfattelsen af det konkrete dyr og dets død var radikalt anderledes end i dag, hvor normen er, at det faktiske dyrs død er uproblematisk, så længe drabet foregår 'humant', og det ikke truer det abstrakte dyr, forstået som bestanden.

Jeg begyndte med at beskrive jagt som nødvendigt for den rent fysiske overlevelse. Den modsatte ende af spektret er jagt som ren fornøjelse. Det kan være fasanjagt, hvor der i Danmark i 2022 blev udsat 966.814 fasaner i den danske natur med jagt for øje. Fuglene er altså ikke naturligt hjemmehørende i naturen, men bliver opdrættet og udsat, for at det centrale element i jagten kan være til stede: dyret og dets død ved jægerens hånd.

Imellem de jagtårsager, som er beskrevet her, findes en lang række mellemløst. Jagten kan således bidrage mere eller mindre til jægerens økonomi, måltider m.m. Jagten kan være mere eller mindre begrundet i hensyn til regulering af bestand for dyrenes skyld, udryddelse af skadedyr for menneskers skyld eller udryddelse af invasive arter (i sig selv et komplekst begreb) af hensyn til fx økosystemers balancer og menneskers trivsel. Endelig kan jagten være mere eller mindre konstrueret i form af 'naturpleje', skabelse eller opretholdelse af bestemte landskabstyper for at tiltrække ønskede arter eller direkte udsætning af byttedyr.

Fælles for dem alle er dog fortsat, at uden en realistisk mulighed for det konkrete dyrs død, så er der ingen jagt.

Etikken og det døde dyr

Så hvad er der at sige om det døde dyr, rent etisk set? Så vidt vi ved, så dør alle dyr – også menneskedyret. Som det hedder i en af de tekster, der danner grundlaget for den kristne kulturarv: “Menneskets liv er som græsset, det blomstrer som markens blomster; når vinden blæser over det, er det der ikke mere, dér, hvor det stod, ser man det ikke mere” (*Salmernes Bog* 103:15-16). Og det gælder ikke kun mennesker, men også hjorte, fasaner, giraffer, bjørne og rotter. Samtidig kan vi iagttage, hvordan naturen er indrettet sådan, at mange dyr kun kan leve ved at dræbe andre dyr. Og selv har vi også jaget andre dyr siden forhistorisk tid. Hulemalerier, der er dateret til at være næsten 44.000 år gamle, viser jagtskener, hvor vores forfædre med spyd og reb er ude efter vildsvin og bøfler.

At dyr dør ved fx andres hånd, klo eller tænder synes således at være en integreret del af naturen. Uden død, intet liv. Ud fra den anskuelse er der intet etisk at sige om dyrets død. Nok om, hvordan det dør i forhold til lidelse og smerte, hvis den kunne være undgået, men ikke i forhold til selve dyrets død. Sådan er det bare i det univers, hvor vi befinder os.

Etisk set rejser spørgsmålet sig først, hvis vi tager udgangspunkt i, at der er forskel på, hvem der står for jagten. At dyr slår dyr ihjel for at leve, kan aldrig være et etisk spørgsmål, men højst en anledning til at gruble over, om tilværelsen i sidste ende har tragisk karakter. Men når mennesket slår dyret ihjel, så er der etik på spil. For menneskedyret er, i modsætning til alle andre dyr (så vidt vi ved), udstyret med to egenskaber, der bringer det etiske i situationen frem. Det har en vis form for rationalitet, der gør, at det kan forstå tyngden af handlingen: at det andet dyr udslettes fra dette univers, og det har en vis form for fri vilje, der gør, at det kan vælge, om det vil slå det andet dyr ihjel – i hvert fald når der findes alternativer.

Så man kan diskutere, om vores forfædre havde et reelt valg i forhold til at jage, og man kan diskutere, om fx grønlandske fangere har et reelt valg. Men holder vi os til den danske hobbyjagt, så er det svært at komme udenom, at den hviler på et aktivt valg foretaget af et menneske med fornuft nok til at kunne forstå konsekvenserne af sine handlinger.

Det, at en given handling bliver udført af et væsen, der kan have et etisk ansvar qua sin fornuft og sin frie vilje, er imidlertid ikke nok til at gøre situationen etisk. Det kræver, at der er noget etisk relevant på spil. De fleste af os står dagligt i valg, der ikke er etiske, selvom vi er fornuftsvæsener med i hvert fald delvis fri vilje. Om vi foretrækker at vende toiletrullen indad eller udad, eller om vi foretrækker hindbærsyltetøj eller brombærsyltetøj på pandekagerne, er ikke etiske situationer.

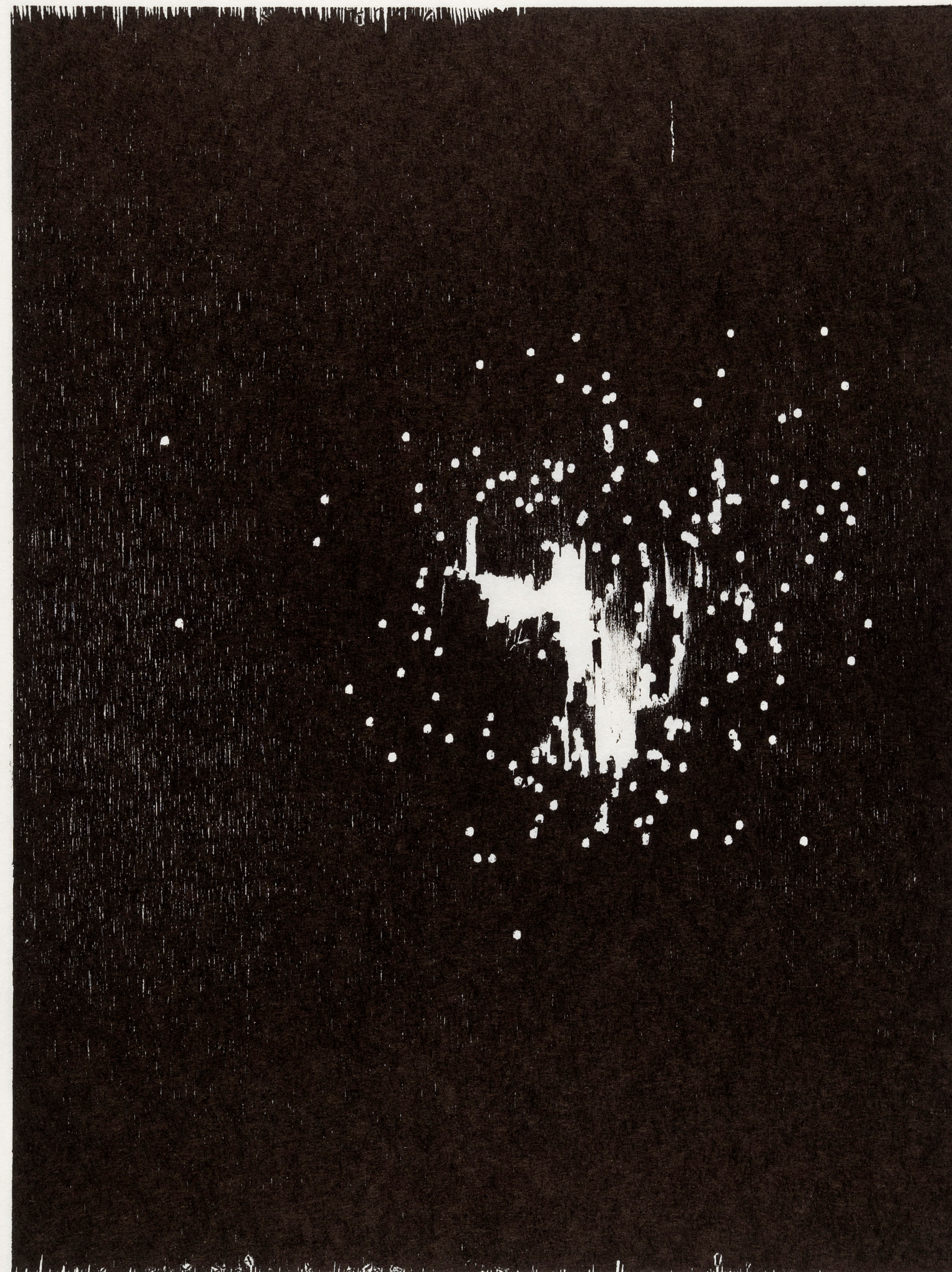
Det er dyrets død til gengæld. Om dette dyr, dette livsspor, får mulighed for at fortsætte sin rejse eller ej, er etisk relevant. Dyret, det konkrete dyr, er et livsspor. Det har fået muligheden for at blomstre en kort stund som markens blomster. For at ånde, opleve, være i en forunderlig verden. Krydse utallige andre livsspor, hver især i gang med sin lille livsfortælling, der tilsammen udgør ‘livets fortælling’ på denne planet. En fortælling med 3,8 milliarder år på bagen. En fortælling vi ved, vil ende for hvert eneste livsspors vedkommende. Før eller senere bliver vi selv, alt og alle, til ormeføde – der selv bliver til føde for andre orme.

Så liv og død er etisk relevante størrelser. De fleste vil uden at tøve medgive, at det gælder menneskers liv og død. Et menneske er aldrig lige meget. Men når det kommer til dyr, så hersker en anden målestok. Her accepteres dyrets død, også selvom den ikke kan siges at være nødvendig.

Jagten og dyrets død hænger sammen – og en forudsætning for jagten er, at dyrets død anses for etisk acceptabel. Om det er tilfældet, afhænger af vores værdier, vores forståelse af, hvad tilværelsen rummer af krav til os ud over at holde os selv i live til i morgen. Og de værdier kan være meget forskellige.

For nogle er dyrets død irrelevant. Den er ikke et etisk fænomen. Så længe jagten ikke har påført dyret unødigt lidelse, er alt godt. Andre vil måske heller ikke finde dyrets lidelse under jagt og drab etisk relevant, men det er de færreste. I hvert fald for åben mikrofon vil kun ganske få stå ved, at de finder spørgsmål om dyrevelfærd ligegyldige.

For endnu andre er dyrets død etisk relevant, men kan retfærdiggøres ved at pege på forskellige fænomener. For nogle er det selve jagtens dybe historiske rødder, der legitimerer den.

Men et eller flere dyr må dø. Eller muligheden for deres død være til stede. Ellers er der ingen jagt.

↳ MICKEY GJERRIS

CARL BØGH (1827–1893). *En kronhjort*, 1888. Olie på lærred. 145,5 × 125 cm. Kunstmuseum Brandts

Hvilket selvsagt er en problematisk retfærdiggørelse, al den stund der findes andre fænomener med rødder langt tilbage i tiden som fx slaveri, som de færreste vil finde, er en god idé, selvom det har fulgt os gennem årtusinder. Og påpeger man, at der er forskel på at dræbe dyr og holde mennesker som slaver, så ændres argumentet til at handle om, at der er forskel på mennesker og dyr i stedet for at handle om, at det er selve den historiske tyngde, der legitimerer drabet. Andre igen vil retfærdiggøre drabet på dyret ud fra dets konsekvenser. Det er 'det mindste onde'-tankegangen, som kan strække sig fra, at man kan acceptere drabet som nødvendigt fysisk selvforsvar til, at man kan acceptere drabet som fritidsforøjelse på udsatte skydeskiver i form af levende fasaner. Og indimellem kommer så forskellige gradbøjninger i form af reguleringsjagt, trofæjagt, der sikrer økonomi til artsbevarelsesprojekter, skadedyrsjagt, jagt på invasive arter eller jagt som kulturbærende element – for blot at nævne nogle.

Og så er der dem, for hvem drabet på dyret aldrig kan legitimeres, om end det næppe heller kan undgås. Dem, for hvem dyrets liv er betydningsfuldt i sig selv – uden brug for forklaring – blot fordi det er. Her bliver ethvert drab udført med vilje, og som kunne undgås, til en etisk forkastelig handling, og ethvert drab, der udføres af bitter nødvendighed, en påmindelse om tilværelsens tragiske karakter.

Men hvorfor?

Holder vi os til den sidste opfattelse, det nødvendige drab, der påmindes om tilværelsens tragiske karakter, er det nærliggende at spørge: hvorfor? Når nu tilværelsen er sådan indrettet, før vi kommer til den, at dyr dræber dyr, hvorfor er dyrets død så i sig selv betydningsfuldt, hvad enten det er som tragedie eller etisk forkastelig handling? Er det ikke bare sådan, det er? Naturens gang og lad os så komme videre!

Forskellen er, at for nogle rummer etikken plads til at slå andre følede og sansende livsspor ihjel, for andre ikke. Nogle kan sige: "Jeg elsker dyr – og jeg går på jagt". Andre kan ikke, selv med deres bedste vilje, forstå, at det er et 'og' og ikke et 'men', der indgår i den sætning.

At skulle begrunde det er som at skulle begrunde, hvorfor man græder, når ens elskede dør, eller hvorfor man elskede netop det menneske. Man kan prøve, men grundlæggende er det ikke muligt at give en årsagsbaseret forklaring. For det at elske er en erfaring af, hvordan tingene bare er, som vores fornuft ikke kan indfange. Kærligheden kan vi pege på som fænomen, og vi kan beskrive den i poesiens sprog med billeder af tryghed, svigt, længsel, fuldendelse m.m. – men gøre den til vores gennem analyse og forklaring kan vi ikke.

I dette nu pulserer blodet i dig. Da jeg skrev dette, pulserede det i mig. Vi tilhører begge abstraktionen 'mennesket', men er hver især konkrete mennesker. Livsspor på vej mod tilintetgørelse. Det har vi til fælles med det konkrete dyr, som et andet menneske i dette øjeblik har i sigtekornet. Vores umiddelbare erfaring af forholdet mellem liv og død fortæller os, at intet liv er lige gyldigt – for så bliver det hele lige gyldigt. Og derfor er dyrets død en etisk død. •